

Udkomne Bøger.

Det kgl. Selskab for Norges Vel. I. Vicestatholder Frederik af Hessens Præsidium 1809—1813. Af *O. A. Øverland*. 295 Sider i Kvart. (Kristiania 1909.)

Den 29. December i Fjor fejrede »Det kgl. Selskab for Norges Vel« sit Hundredaars Jubilæum ved en 2 Dages Fest og Udgivelsen af første Del af et Festskrift om Selskabets Virksomhed. Festskriftet behandler paa sine 300 store Sider kun de første 4 Aar af Selskabets Levetid, det er altsaa overordentlig bredt anlagt og medtager alt, hvad der paa nogen Maade kan tjene til at belyse, hvad der direkte eller indirekte bidrog til Selskabets Oprettelse og fik Betydning for det i dets første Levetid.

Fra Midten af 1770'erne opstod der rundt om i Norges Amter »patriotiske Selskaber«, som uddelte Præmier til Landbrugets og Industriens Fremme. Disse Selskaber, der lededes af Embedsmændene, virkede med smaa Midler og vandt kun ringe Fremgang. Den ved Krigen med Sverige i det 19. Aarhundredes Begyndelse stærkt udviklede norske Selvstændighedsfølelse satte sig til Maal at fremme alt, hvad der materielt og aandeligt kunde skabe Udvikling i Landet, og det stod klart for de ledende Mænd, at der burde oprettes et hele Norge omfattende Selskab med et mere omfattende Program end de gamle Selskabers. Under Greve *Wedel Jarlsbergs* Auspicer blev den 29. December 1809 »Selskabet for Norges Vel« oprettet, der fra første Færd af vandt levende Tilslutning rundt om i Norge. Dets Formaal var ikke blot at fremme det materielle Fremskridt og Næringsvejenes Forbedring, men ogsaa at udvikle Almenaanden, forbedre Opdragelsen og løfte Natio-

nalaanden, dets første Præces blev Norges Statholder, Prins *Frederik af Hessen*, og en Mængde betydelige Mænd indmeldte sig i Selskabet.

Grundlaget for dette dannede de 2 i Kristiania 1778 og 1791 oprettede Foreninger »Det patriotiske Selskab« og »Det topografiske Selskab«, og det byggedes op paa Basis af underordnede Selskaber, Distriktselskaberne og deres Underafdelinger, der efterhaanden kom til at omspænde hele Landet. Forbindelsen mellem Hovedselskabet og dets Underselskaber var ofte ret løs, dog er der dem, der har sat Mærke i Selskabets Historie og ydet Bidrag til Løsningen af dets Opgaver. Som et Eksempel paa, hvilken Virksomhed disse Distriktselskaber udfoldede, kan fremdrages det i 1810 oprettede og inden for Frederikshalds Distrikt virkende Agerdyknings- og Industri-Selskab, der vilde befordre »Agerdykningens højere Kultur« paa følgende Maade: Selskabet vil sørge for 1) at altid godt Sædekorn kan have i Behold, 2) at gode Bøger i Agerdykningen kan komme til almen Kundskab, 3) at ny Forsøg gøres og nøje prøves, før Selskabet skrider til at beslutte deres almindelige Vedtagelse og Indførelse, 4) at bedre og erkendt gavnligere Agerdykningsredskaber indføres og udbredes og 5) at den fattige, men driftige Landmand understøttes med Laan paa en Maade, som ej er ham trykkende. For at opnaa »denne Hensigt« vil Selskabet »være betænkt paa«: 1) at oprette et Magazin, hvori der altid kan have et tilstrækkeligt Forraad af godt Sæde- og Brødkorn, hvortil Landmanden kan have en sikker Tilflugt og Hjælp; 2) at oprette et Bibliotek, til hvilket man forventer, at enhver Landmand, hvis Formue tillader det, vil skænke en god Bog i Landhusholdningen; 3) at leje et Stykke Jord, paa hvilket der paa Selskabets Bekostning skal anstilles Dyrkningsforsøg; 4) at antage duelige Arbejdere til paa Selskabets Bekostning at forarbejde gode Redskaber og derved lette disses almindelige Indøvelse og Anvendelse, og 5) at oprette en »Laane-Banque af 300 Aktier, hver paa 10 Rdlr., hvortil ethvert af Selskabets Medlemmer kan have Adgang til Laan uden Rente imod at tilbagebetale den laante Sum i Natural-Produkter efter det Aars Kapiteltakst, hvori Betalingsterminerne er bestemte i det ham til Selskabets Kasse udgivne Bevis«. — Endvidere oprettede Selskabet 8 Agerdykningskommissioner, der skulde undersøge og

beskrive (og virkelig gjorde det) Tilstanden paa hver Gaard i dets Distrikt, det dannede et »Heste- og Kreatur-Assuranceselskab«, der kun erstattede den ene Halvdel af Dyrets Værdi, medens Ejeren maatte være sin egen Assurandør for den anden Halvdels Vedkommende, det virkede for Husflid og Vindskibehlighed (i 1813 blev det vedtaget, at hjemmevirkede Klæder skulde bruges ved alle Højtideligheder) o. s. v. — Ogsaa andre Sogneselskabers Virksomhed skildres, men intet af dem har udfoldet en saa rig og interessant Virksomhed som det Frederikshald'ske.

»Selskabet for Norges Vel« blev inddelt i følgende 7 Klasser: 1) Den naturvidenskabelige Klasse, 2) den topografisk-statistiske Klasse, 3) den historisk-filosofiske, 4) Klassen for Jagt, Fiskeri, Fædrift og Biavl, 5) Klassen for Jorddyrkning, Bjerg- og Skovvæsen, 6) Klassen for Hus-, Fabrik- og Kunstflid og 7) for Landets Forsyning og Handel. Allerede et Aar efter sin Stiftelse besad Selskabet stor Indflydelse, og med det som Midtpunkt blev der udfoldet stærke Bestræbelser for at skaffe Norge et eget Universitet. Det var en Fornøjelse af den Agitation, der lige siden 1761 flere Gange, men stadig forgæves, var udfoldt for denne vigtige nationale Sag, Selskabet tog Sagen paa sit Program og fik den gennemført i 1811 — og satte der ved »det skønneste og varigste Monument over sin Virksomhed«.

I Bestræbelserne for Oprettelsen af et Universitet i Kristiania fandt Selskabet Støtte ikke blot i den københavnske Afdeling af Selskabet, men ogsaa hos »det københavnske Aandsaristokrati«. Dette repræsenteredes i første Række af Biskop Fr. Münter og hans Kreds med de mange lysende Navne og Traditioner fra den dansk-norske Forbindelses sidste Dage. Indenfor denne Kreds med dens vidtstrakte Forgreninger i Litteraturen, Kunstens og Diplomatiets Verden fandt alt, hvad der var oppe i den norske Nation, Imødekommenhed og Velvilje. Hvad Kongens, Frederik VI's Stilling til Universitetet angaar, har den gængse Anskuelse været, at den var fjendtlig. Skriftet kommer udførligt ind herpaa og godtgør, at denne Opfattelse er uretfærdig, og at det er med Rette, det norske Universitet bærer Kong Frederiks Navn.

Festskriftet vil selvfølgelig først og fremmest interessere Nordmændene, men store Afsnit af det, saaledes vedrørende det norske Folks nationale Ønsker og Krav og de politiske

Forhold i de sidste Aar af den dansk-norske Forbindelse, vil læses med stor Interesse ogsaa af Danske. Naar Værket foreligger sluttet, vil der sikkert være Grund til at komme udførligere tilbage til det og til den af »Det kgl. Selskab for Norges Vel« navnlig efter 1828 udfoldede landøkonomiske Virksomhed. Hensigten med disse faa og spredte Bemærkninger har kun været at henlede Opmærksomheden paa dette omfangsrige og instruktive Værk, der er en Berigelse af den nordiske Landbrugslitteratur. Bogen, hvis Udstyr er et Festskrift værdig, foreligger i Boghandelen.

Tegninger til Husmandsboliger med vejledende Tekst. Udgivet af det af Landbrugsministeriet nedsatte Udvalg til Tilvejebringelse af Boliger for Statshusmænd. Ved *Vilh. Lorenzen*. 82 Sider. 1 Kr. 50 Øre. (Milo'ske Bogh. Odense.)

Fire Foredrag om Husmandsskolens Oprettelse og Arbejde og Kærehave ved Ringsted Aar 1909. Af Forstander *N. J. Nielsen-Klodskov*. 98 Sider. 1 Kr. (H. Hagerups Bogh. Kjøbenh.)

Beretning om lokale Markforsøg, udførte i Sommeren 1909 af De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift ved Konsulent *Aage Madsen-Mygdal*. 109 Sider. (Andelsbogtrykkeriet. Odense.)

Husmandens Haandbog. Udgivet af de samvirkende sjællandske, fynske, lolland-falsterske og bornholmske Husmandsforeninger. 1. Hæfte. **Husmands-Bøger.** Af Statskonsulent *K. Hansen*. 32 Sider. 35 Øre. (Centraltrykkeriet. Slagelse.)

Skovbruget i Danmark paa Grundlag af Areal-Opgørelsen af 1907. Udgivet af Statens statistiske Bureau. Statistiske Meddelelser. 4. Række, 32. Bind, 3. Hæfte. 71 Sider. 50 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenh.)

Randers Amts Husholdningsselskab 1810—1910. Udgivet af Randers Amts Husholdningsselskab. 591 Sider. Trykt som Manuskript. (Randers.)

Fællesledelsen for Kvægavls- og Kontrolforeninger. Beretning for Aaret 1908—09. Udgivet af De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift. 258 Sider. (Odense.)

Beretning om De samvirkende danske Landboforeningers Virksomhed i 1909. Udarbejdet af Sekretær *A. P. Jensen*. 47 Sider. (Kjøbenh.)

- Landbrugsstatistiske Betragtninger** med særligt Henblik paa Landejendomspriser og Produktionsudbytte. Foredrag af Forpagter *Chr. Sonne* ved det sjællandske Delegeretmøde den 20. Novbr. 1909. Udgivet af De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift. 23 Sider. (Landboforeningernes Kontor. Kjøbenh.)
- Beretning** om Landboforeningernes Virksomhed for Planteavl paa Sjælland 1909. Samlet og bearbejdet af De samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavlsudvalg ved Konsulent *O. H. Larsen*. 358 Sider. (Landboforeningernes Kontor. Kjøbenh.)
- Beretning** om Virksomheden i De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift i Aaret 1909. Udarbejdet af Sekretær *A. P. Jensen*. 183 + 143 Sider. (Landboforeningernes Kontor. Kjøbenh.)
- Beretning** fra Statsanstalten Dansk Frøkontrol for det 38. Arbejdsaar fra 1. Juli 1908—30. Juni 1909. Ved *K. Dorph-Petersen*. 37 Sider. (Kjøbenh.)
- Kapitelstakster for Afgrøden m. v. 1909.** Statistiske Meddelelser. IV. R. 32. B. 5. H. Udgivet af Statens statistiske Bureau. 10 Sider. 15 Øre. (G. B. N. F. Kjøbenh.)
66. **Beretning** fra den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Laboratorium for landøkonomiske Forsøg. I. **Kvægets smitsomme kroniske Tarmbetændelse.** Af Professor, Dr. med. *B. Bang*. II. **Om Anvendelse af Tuberkulin af Fjerkrætuberkelbaciller som diagnostisk Middel ved Kvægets kroniske smitsomme Tarmbetændelse.** Af Assistent *O. Bang*. 50 Sider. 1 Kr. (Aug. Bangs Bogh. Kjøbenh.)
- Beretning** om »Foreningen af jyske Landboforeninger«s 35. Delegeretmøde i Aarhus d. 3. og 4. December 1909. 121 Sider + forskellige Bilag og Beretninger. (Aarhus.)
- Stambog over Heste af jysk Race.** Hingste. XVI. Af *J. Jensen*. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 63 Sider. (Aarhus.)
- Stambog over Tyre af jysk Race.** XVII. Af *Axel Appel* og *S. P. Petersen*. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 155 Sider. (Aarhus.)
- Stambog over Tyre af Korthorns Race.** II. Af *Axel Appel*. Udgivet af De samvirkende danske Landboforeningers Forretningsudvalg. 98 Sider. (Aarhus.)
-